

*In memoriam***Zemřel Jaroslav Šabata
(2. 11. 1927 – 14. 6. 2012)**

Přátelé vzpomenu, že byl v letech 1964–1968 vedoucím katedry psychologie na FF UJEP. Patřil k nejvýznamnějším reformním komunistům, nebyl mužem roku „68“. To co, se po lednu dělo, připravoval léta předtím. Poté, vyhozen z fakulty, se nuceně sblížoval s dělnickou třídou jako betonář na stavbě bazény za Lužánkami. Ne dlouho. V listopadu 1971 byl zatčen. Za letáky sdělující občanům, že ze zákona nemají povinnost volit, dostal 6,5 roku. Odseděl si pět. Vrátil se včas, aby byl jedním z prvních brněnských signatářů Charty. Byl i jejím mluvčím. Ve vězení pobyl po čase znovu. Listopad patřil mezi jeho osudové měsíce. V roce 1989 se stal jedním z mluvčích OF. Poté byl kooptován do tehdejší Sněmovny lidu. Předsedal jejímu zahraničnímu výboru. Těž byl v předsednictvu Federálního shromáždění. Posléze byl ministrem Pithartovy vlády.

Nepřátelé vzpomenu, že jednu dobu (v třiapadesátém) údajně chodil na fakultu jako student v montérkách. I tenkrát přednášel marxismus zajímavě. Nicméně si prý oblíbil slovo „charašo“. Působil v poúnorových akčních, tj. spíše likvidačních komisích. Katedru dostal za zásluhy, protože psychologii nevystudoval a byl pouze pověřený docent. Svě děti „dostal kvůli letákům do kriminálu“. Díky obraně „starých struktur“ rozbil sporem s jiným disidentem přinejmenším v Brně OF. V seznamech uveřejněných v Rudé krávo sice nebyl, ale ve sporu s šéfredaktorem onoho listu se choval „jako by tam byl“. Věrný byl myšlenkám a idejím. V manželství to bylo občas poněkud složitější... a chudinka manželka mu pak posílala do vězení balíky.

Byl jsem jeho žákem, obdivovatelem v čase studií. Nemohu se považovat za jeho přítele. Tím méně za nepřítele. Mohu jen připomenout, že jeho přednášky z dějin psychologie byly vynikající. Přednášky ze sociální psychologie byly, pokud je to vůbec možné, ještě lepší. To ovšem nebylo nic proti Šabatovi rétorovi na akcích typu „hovoříme s mládeží“. Dokázal brilantně analyzovat a zajímavě formulovat. Populistou nebyl. V roce 1965 například kritizoval na půdě FF Lidové milice. Horoval proti jejich přezbrojování moderními zbraněmi. To se – mimochodem – tenkrát kritizovat nesmělo.

Pravda, na prvním místě pro něj byla politika. Na přijímacím pohovoru ke studiu na jaře 1964 zkoušelo adepty psychologie tuším pět pánů, tehdy ovšem soudruhů, z katedry. Jako první mi položil otázku jakýsi mi neznámý zkoušející. Prý „co soudím o vztazích mezi SSSR a ČLR a o řešení konfliktu u řeky Usuri“. Děsil jsem se otázky „co to jsou počítky“, leč tohle mě bavilo. Diskutovali jsme, a dokonce se i přeli. Ostatní zkoušející se posléze dívali na hodinky. Novopečení šéf katedry mrkl na hodinky též a pravil: „Čas jsme třikrát překročili. Už vás dál zkoušet nebudeme a naši diskusi dokončíme po prázdninách.“ Co jsou to počítky, nevím pořádně dodnes.

V 1. ročníku psychologie nás v roce 1964 přišlo na katedru čtrnáct. Čtyři chlapce a tři dívky nadchl Šabata pro ideje progresivního křídla natolik, že vstoupili a po patřičné lhůtě byli přijati do KSČ. Byl jsem mezi nimi. Jaroslav (též Hugo Šíroký, Boleslav Bárta a Hanuš Steiner) byli moji straničtí ručitelé. No, nebudte hrdí na takovou společnost, je-li vám 20! Faktem zůstává, že v KSČ ze sedmi zmíněných nováčků pět „tančilo jen jedno léto“.

„Zdravé jádro“, muž a žena, přes ohromná normalizační zvýhodnění obor psychologie nijak neobohatili. Rekvalifikovali se ještě v dobách totality.

Jaroslav Šabata byl charismatická, čínorodá osobnost. Netoužil po akademických titulech, zůstal jen PhDr. Byl politickým psychologem v nejlepším slova

smyslu. Mýlil se a dokázal přiznat chyby. V rámci možností je i odčinil. Nejen v české politice, ale ani na stávajících brněnských psychologických ústavech neznám nikoho podobného.

Čest jeho památce! Možná byl kontroverzní, ale především dobrý a zajímavý člověk.

T. Novák